

VEUS UN PIANO

La veu humana ha tengut una relació estretíssima amb el piano des de principi del segle XVIII. El gènere de la cançó en totes les variants que existien a cadascuna de les cultures europees (*lied, chanson, mélodie, canzone, romanza*, etc.) va trobar des de l'inici un aliat valuós en el primitiu forte-piano i en les seves evolucions fins al piano actual, que té en la majoria dels casos la funció essencial d'acompanyar la veu i estar al seu servei. Però la veu humana no només ha «sotmès» el piano a les seves necessitats, sinó que ha fet la funció de model sonor per a aquest instrument. Chopin era famós per la seva capacitat de «fer cantar» el piano, expressió d'elogi per una habilitat especial d'aquest músic: Era capaç de produir amb l'instrument una sonoritat que l'apropava a les qualitats del cant, i això era molt preuat en el context social i cultural del romanticisme.

Més enllà de les capacitats de cant de l'instrument, alguns compositors del final del segle XIX i primera meitat del XX s'interessen per les qualitats de la veu parlada i l'incorporen a les seves creacions pianístiques. El primer exemple i més reeixit en molt de temps el trobam a la Sonata núm. 2 «Concord» del nord-americà Charles Ives. Cadascun dels quatre moviments d'aquesta composició -Emerson, Hawthorne, The Alcotts i Thoreau- recreen les maneres de parlar de diversos personatges que vivien a la vila de Concord (Massachusetts) durant la segona meitat del segle XIX i que es relacionen amb el moviment polític, filosòfic i literari del transcendentalisme: Ralph Waldo Emerson, Nathaniel Hawthorne, Bronson i Louisa May Alcott, i Henry David Thoreau.

Posteriorment, altres compositors han aprofundit en aquesta via de fer convergir el so pianístic amb les inflexions de la veu parlada i en aquest recital titulat *Veus un piano* us en mostrarem quatre exemples diversos en mitjans i característiques:

Helga Arias Parra / Tomeu Moll Mas: Joan Mascaró Impromptu per a piano i electrònica. En aquesta obra hi hem fet servir diverses fonts: enregistraments de la veu del savi margalidà Joan Mascaró Fornés, de la seva traductora Elisabet Abeyà, del meu amic Armand Arcé, francès, londinenc i margalidà, que sonen al mateix temps que un impromptu pianístic creat sota la inspiració de sonoritats orientals, de la cançó que George Harrison va dedicar al protagonista d'aquesta peça i òbviament de la seva peculiar manera de parlar. L'electrònica està fixada per Helga Arias i la part pianística és improvisada pel pianista.

Iker Güemes Cabrejas: Fonema per a pianista balbucejant. Un fonema és «l'articulació mínima d'un so vocàlic o consonàntic. D'altra banda, els fonemes són unitats teòriques bàsiques postulades per estudiar el nivell fonicofonològic d'una llengua humana». Aquesta definició presenta dos extrems diferents, dos aspectes que, encara que complementaris, representen dos mons: el que és natural i el que és complex. El primer ens fa posar la mirada en allò simple i primigeni, i el segon, més especialitzat, enllaça clarament amb la filologia. Com que no sóc filòleg i el meu coneixement d'aquest camp només està il·luminat per un interès intermitent de tall personal, dirigesc les meves passes cap al camp de possibilitats que ofereix la primera part de la definició. És llavors quan ressorgeix el vell projecte de fa deu anys d'usar uns enregistraments que, amb un equip deficient, vaig realitzar dels balbucejos del meu fill el gran. Record que podia estar al seu costat escoltant fascinat tota la riquesa vocàlica que s'anava desplegant a mesura que el seu aparell fonador anava madurant. Vaig trobar, no podia ser altrament, molta musicalitat en tot el que sentia. A partir d'aquests balbucejos i de les quatre primeres paraules en èuscar, castellà o francès pronunciades pels meus dos fills he construït els quatre moviments d'aquesta obra que va ser estrenada per Tomeu Moll-Mas a Sevilla el febrer de 2022.

Xavier Gelabert: Voix per a piano i electrònica «Voix» per a piano i electrònica és un homenatge a Christophe Bertrand (1981-2010), un excepcional compositor francès que se suïcidà als 29 anys, víctima d'una malaltia mental. «Voix» vol donar veu de manera simbòlica a persones que no en tenen o que no són escoltades per la majoria de nosaltres: o bé a les veus de persones que ja no hi són, però ocupen un espai dins la nostra memòria, o bé a les que pateixen, com Bertrand, malalties que els arraconen socialment, com passa amb les patologies mentals. Per tot això escoltarem a «Voix» una veu irreal, generada per ordinador, que apareix i desapareix al llarg de l'obra, així com altres personatges «inventats» com ara el so d'un piano digital que a distàncies microtonals genera una estranya sensació d'espai en contacte amb el so del piano acústic en escena. El microtonalisme el trobam també en la part solista del piano i és una referència obligada a un dels recursos compositius que més interessaven a Bertrand. És una obra composta l'any 2021, publicada a l'Editorial Donemus (Països Baixos), i dedicada a Tomeu Moll-Mas, que l'ha estrenada recentment en concerts a Sevilla, Palma i Perpinyà.

Frederic Rzewski: De Profundis per a pianista recitant. Acabam amb una altra peça per a pianista recitant, que F. Rzewski (1938) va compondre inspirant-se en De Profundis, que Oscar Wilde va redactar en forma de carta durant la seva estada a la presó de Reading Gaol. És una peça penetrant, com l'epístola que Wilde va adreçar al seu examant Lord Alfred

Douglas, per la relació amb el qual va ser condemnat a estar empresonat dos anys pel delict eufemístic de «gran indecència». El De Profundis de Rzewski ens dibuixa estats d'ànim d'instabilitat, jocs sonors amb la veu, cantussejades... Tot de matisos que mostren amb música l'esperit juganer i desvetllat de Wilde, tot i el profund dolor que la seva situació li provocaven. Un vertader viatge dramàtic, a més de sonor.